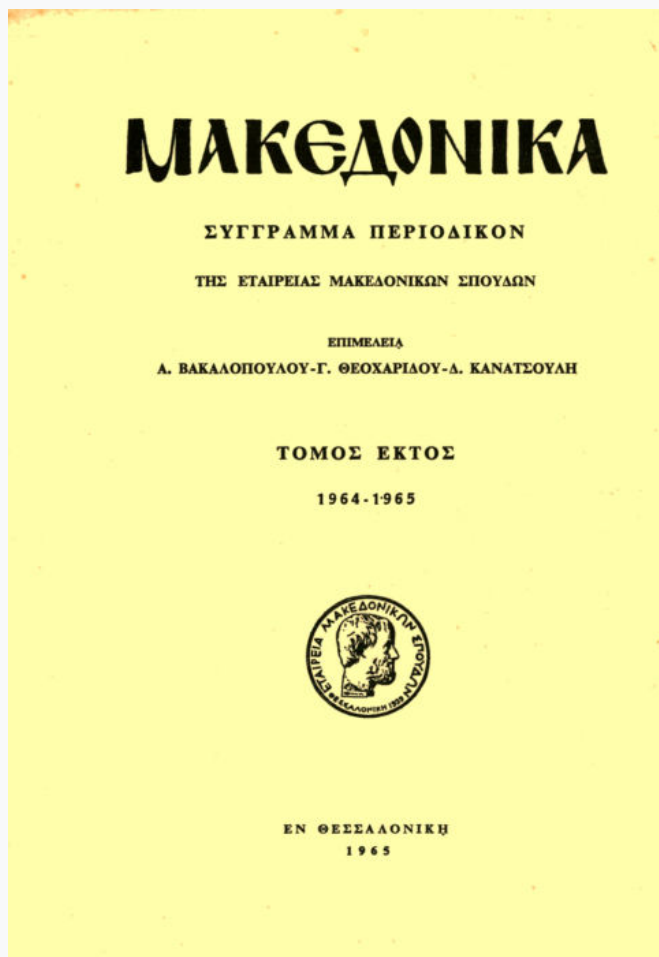

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ έν REG 52

Δ. Κανατσούλης

doi: [10.12681/makedonika.557](https://doi.org/10.12681/makedonika.557)

Copyright © 2015, Δ. Κανατσούλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κανατσούλης Δ. (1965). Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ έν REG 52. *Μακεδονικά*, 6(1), 300-302. <https://doi.org/10.12681/makedonika.557>

Peter Robert Franke, Literaturüberblicke der griechischen Numismatik. Epirus-Makedonien *ἐν* Jahrb. f. Numismatik u. Geldgeschichte 7 (1956) 73-138.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν νομισματικῶν καὶ ἱστορικῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑπειρὸν καὶ Μακεδονίαν [π.χ. Die antiken Münzen von Epirus, Wiesbaden 1961, τόμ. 2. Geschichte, Politik u. Münzprägung im frühen Makedonien, Jahrb. f. Numismatik u. Geldgeschichte 3/4 (1952/53) 99-111. Zur Finanzpolitik des makedonischen Königs Perseus während des Krieges mit Rom 171-168 V. Chr., *ἐ.ἀ.*, 8 (1957) 31-50].

Ὁ σ. εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δὲν ἐρευνᾷ νομισματικὸν τι θέμα, ἀλλὰ μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῶν ἐρευνῶν καὶ ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑπειροῦ καὶ Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο αὕτη εἶναι χρήσιμος ὄχι μόνον διὰ τὸν νομισματολόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐρευνητὴν τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ μακεδονικῆς ἱστορίας, καθ' ὅσον καὶ τὰ νομίσματα ἀποτελοῦν πολὺτιμον πηγὴν διὰ τὴν ἐρευναν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης (105-135), τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, τὸ ἀφορᾷ δὴλ. εἰς τὴν μακεδονικὴν νομισματικὴν, ἐξετάζει ὅλην σχεδὸν τὴν συντελεσθεῖσαν ἀπὸ τοῦ B. V. Head καὶ H. Gaebler νομισματικὴν ἐργασίαν μέχρι σήμερον. Σημειώνει συλλογὰς καὶ καταλόγους νομισμάτων, ἐργασίας γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, μελέτας ἀφορᾶσας εἰς τὰ νομίσματα τῶν αὐτονόμων ἐθνῶν καὶ πόλεων τῆς Μακεδονίας, τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' μέχρι τοῦ Περσέως, τῆς Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς Παιονίας κ.λ.π. Εἰς τὸ ἔργον περιλαμβάνονται 132 ἐν ὅλῳ μελέται καὶ ἄρθρα μετὰ μικρὰς περιλήψεως δι' ἕν ἕκαστον. Τούτων περὶ τὰ 70 ἐγράψαν μετὰ τὸ 1940. Τὸ ἔργον εἶναι ἀξιοσύστατον διὰ πάντα μελετητὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας.

Fanoula Papazoglou, Une signification tardive du mot ΠΟΛΙΤΕΙΑ *ἐν* REG 52 (1959) 100-105.

Μία μικρὰ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, εὑρεθεῖσα τὸ 1952 εἰς τὸ Μεταλλικὸν παρὰ τὸ Κιλκίς, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης τῆς F.P. εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο ἄρθρον. Τὸ κεῖμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης «Φῶς» τὴν 9ην Μαρτίου 1952, ἀκολούθως δὲ ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὴν Amer. Journ. of Archeol. 57 (1953) 286 καὶ εἰς τὸ SEG 12 (1955) 94, ἀρθ. 343: *Αὐτοκράτορα Καίσαρα | Τραϊανὸν Ἀδριανὸν | Σεβαστὸν καὶ Σαβείναν | Σεβαστὴν Βραγυλίον | ἡ βουλὴ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία*. Κατὰ τὴν σ. ἡ ἐπιγραφή παρουσιάζει διπλοῦν ἐνδιαφέρον· τὸ μὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν μακεδονικὴν πόλιν Βράγυλα (Βράγυλαι), μαρτυρομένην μέχρι τοῦδε ἀορίστως μόνον εἰς τὸν κατάλογον τῶν δελφικῶν θεωροδόκων (2ος π.Χ. αἰ.) καὶ εἰς τὸν Συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους (6ος μ.Χ. αἰ.), τὸ δὲ μᾶς παρέχει τὸν ἀσυνήθη τύπον: *ἡ βουλὴ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία* ὅπου ἡ λέξις πολιτεία δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς τὰ Ἠθικά τοῦ Πλουτάρχου 826, 2 C-E καὶ εἰς τὰ διάφορα ἑλληνικὰ λεξικά. Ἡ σ. πιστεύει ὅτι ἡ λέξις πολιτεία ἐνταῦθα σημαίνει τὴν κοινοτικὴν περιοχὴν. Ἀνευρίσκει δὲ ἀνάλογα παραδείγματα καὶ εἰς δύο ἄλλας ἐπιγραφάς, εἰς τὴν γνωστὴν ἐπιγραφὴν τῆς Σκαπτοπαρηνῆς (IGR I, 674 = Ditt. Syll. II³, 888) τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ Γ' (238 μ.Χ.) καὶ εἰς τὸ περίφημον δόγμα τῆς Συγκλήτου πρὸς τοὺς Στρατονικεῖς (Ditt. OGIS II, 441) τοῦ ἔτους 81 π.Χ. Εἰς τὴν πρῶτην ἐν στίχ. 70-72: *ἡ Κόμῃ ἡ τοῖς βοηθουμένοι στρατιώτου, [εἶστιν] ἐν τῷ καλλίστῳ τῆς πολιτείας τῆς ἡμετέρας τῶν Πανταλινωτῶν πόλεως κειμένη, ἡ λέξις πόλις περιλαμβάνει ὡς διοικητικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα τὴν κοινοτικὴν περιοχὴν, τὴν πολιτείαν*. Εἰς τὸ συγκλητικὸν δόγμα ἐν στ. 100 κέ. ἡ λέξις πολιτεία (*πολιτείας, κόμας, λιμένας*) οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ ὅρου *civitates*, αἵτινες ἦσαν

κοινότητες μη Ρωμαίων πολιτών, peregrini, και κατ' ἀκολουθίαν δὲν διέφερε πολὺ τοῦ ἀντιστοίχου ἐλληνικοῦ ὅρου «πόλις». Εἰς τὸ τιμητικὸν μνημεῖον τῶν Βραγυλίων ἡ πολιτεία τίθεται παρὰ τὴν πόλιν, ὁπῶς καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Σκαμποαρηνῆς, καὶ ἡ μὲν πόλις, κατὰ τὴν σ., ἐστερημένη πάσης πολιτικῆς ἐννοίας ὑποδηλοῖ ἐν κέντρον ἀστικόν, ἡ δὲ πολιτεία, ὡς ἐλέχθη, κοινοτικὴν περιοχὴν.

Ἄλλ' ἡ ἀνάθεσις τιμητικῶν μνημείων, καθὼς καὶ ἡ λήψις ἐν γένει ἀποφάσεων ἐγένετο, ὡς γνωστὸν, διὰ τὸν κοινοτικὸν ὀργάνων καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ ἐννοῶνται καὶ ἐδῶ. Ἐχῶ λοιπὸν τὴν γνῶμην ὅτι πρέπει οἱ τρεῖς ἀναθεταὶ νὰ ἦσαν διοικητικὰ σώματα τῆς κοινότητος τῶν Βραγυλίων. Οὕτως ἡ βουλὴ καὶ ἡ πόλις, αἱ ὁποῖαι ἀντεστοίχουν πρὸς τὸν συνήθη τύπον ἡ βουλὴ καὶ ὁ δήμος, ἡ μὲν βουλὴ ἀναμφιβόλως ἦτο τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀπὸ σχεδὸν αἱ μακεδονικαὶ πόλεις εἶχον (βλ. Δ. Κανατσούλη, 'Η μακεδονικὴ πόλις, Μακεδονικά 5 [1963] 16 κέ.), ἡ δὲ πόλις ἡ συνέλευσις τῶν πολιτῶν, τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκούντων. Ἡ πολιτεία θὰ πρέπει νὰ ἀπετέλῃ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν ὁλόκληρου τῆς κοινότητος. Δυνατὸν ὅμως αὕτη νὰ ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ τῶν πολιτῶν, τῶν ἐκτὸς τῆς πόλεως, δηλ. ἐκτὸς τῶν τειχῶν, διαμενόντων εἰς τὰς κώμας, τὰς ὑπαγομῆνας εἰς τὰ Βράγυλα, καὶ τὰ ἀγροκτίματα.

β) Sur les koina régionaux de la Haute Macédoine, Ziva Antika 9 (1959) 163-171. Ἡ σ. ἐξ ἀφορμῆς δύο ἐπιγραφῶν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἐλιμιωτῶν, αἵτινες εὗρέθησαν ἐσχάτως εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Αἰανῆς (Καيسάρεια) παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα καὶ τῶν ὁποίων τὸ κείμενον ἡμεῖς εἰχομεν δημοσιεύσει τὸ 1959 εἰς τὸ Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον σ. 209/10, προβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅλων τῶν κοινῶν, δηλ. τῶν ὁμοσπονδιακῶν ἐκείνων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς Ἀνω Μακεδονίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκρατίας.

1. Μεταξὺ τῶν κοινῶν αὐτῶν τὸ καλῦτερον γνωστὸν μέχρι σήμερον εἶναι τὸ κοινὸν (ἔθνος) τῶν Ὀρεστών, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖται ἐξ ἐνὸς ἀναθηματικοῦ μνημείου, τὸ ὁποῖον ἤγειρε πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (41-54 μ.Χ.) τὸ ἴδιον τὸ κοινὸν καὶ τὸ ὁποῖον εὗρέθη εἰς τὸ Ἀρμενοχώρι, καὶ τῆς ὀνομαστῆς ἐπιγραφῆς τῆς Βάττυνης (παρὰ τὸ σμμ. Κρανωχώρι τῆς Καστοριάς) τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος. Τὸ κοινὸν τὸ μῖα συνομοσπονδία τῶν ὀρεστικῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων, παρομοία μὲ τὰ ἐλληνικὰ κοινὰ τῆς ἰδίας ἐποχῆς. Ἐκ τῶν πόλεων γνωρίζομεν μόνον τὴν Βάττυναν, ἡ ὁποία μᾶς παραδίδεται εἰς τὴν β' ἐπιγραφῇ, καὶ τὸ Ἄργος τὸ Ὀρεστικόν, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ κέντρον τοῦ κοινοῦ.

2. Τὸ ἔθνος τῶν Λυγκηστῶν μᾶς εἶναι γνωστὸν ἐκ μιᾶς μόνον ἐπιγραφῆς τῆς Ἡρακλείας τῆς λυγκηστικῆς, ἡ ὁποία ἀνετέθη πρὸς τιμὴν τοῦ γυμνασιάρχου, ἀγορανόμου, πολιτάρχου καὶ ταμίου τῆς πόλεως Παύλου Καλιδίου Φρόντωνος, ὅστις διετέλεσε προσέτι καὶ γυμνασιάρχης (δὲ) ἀποδεδειγμένος καὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Λυγκηστῶν ἔθνους καὶ υἱὸς πόλεως διὰ δογμάτων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀξιωματῶν τοῦ τιμωμένου, καθὼς καὶ τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν διοικητικοῦ ὅρου «βουλευτήριον» ἡ σ. συμπεραίνει περὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἡρακλείας, ἀλλὰ παραλλήλως ὑποθέτει ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Λυγκηστῶν ἦτο ὀργάνωσις εὐρύτερα τῆς πόλεως Ἡρακλείας, περιελάμβανε δὲ τοῦτο καὶ ἄλλας πόλεις καὶ κώμας μὲ τοπικὴν αὐτονομίαν. Τὸ κέντρον τῆς τοπικῆς αὐτῆς ἐνώσεως, ἡ ἔδρα τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, εὕρισκετο εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Ἡ Ἡράκλεια ὅμως αὐτὴ μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰῶνων ἀπερρόφησεν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Λυγκηστιδος καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐνῶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ἡ διοικητικὴ αὕτη ἐνωσις ἔφερε τὸ ὄνομα Λυγκηστίς, εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἑκαλεῖτο ἀπλῶς Ἡράκλεια.

3. Τρίτη παρομοία ὁμοσπονδιακὴ ἐνωσις ἡ F.P. δέχεται ὅτι ἦτο ἡ Δερρίσιος, ἡ βορειοτάτη περιοχὴ τῆς Ἀνω Μακεδονίας. Συμπεραίνει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς μνείας «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου ἐν Δερρίσιον πολιταρχῶν συναγαγόντων τὸ βουλευτήριον» τῆς ὀνο-

μαστής επιγραφής του Çerigono, ἔνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δερρίοπος» ἐννοεῖ τὴν χώραν καὶ ὄχι τὴν ἀνὺπαρκτον, κατ' αὐτὴν, ὁμώνυμον πόλιν, καθ' ὅσον εἰς τὴν θέσιν τῆς μαρτυρεῖται ἄλλῃ δερριοπικῇ πόλει, ἡ Στύβερρα. Εἰς ἰσχυρισμόν μου δὲ ὅτι δυνατόν ἡ ἰδία πόλις νὰ ὀνομάζετο καὶ Δερρίοπος προβάλλει τὰ ἐξῆς ἐπιχειρήματα: α) ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἁμφοτέρω τὰ ὀνόματα εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, ὅτε μὲν τὸ ἐν ὅτε δὲ τὸ ἄλλο, β) ἡ μαρτυρία τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου ἐν λ. Δουρίοπος, ὅτι ἐκτὸς τῆς χώρας ὑπῆρχε καὶ ὁμώνυμος πόλις, εἶναι ἀναξία πίστεως καὶ γ) ὅτι ἡ ἀνωτέρω φράσις «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου ἐν Δερρίῳ πολιταρχῶν», ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς πόλεως, θὰ διευτυπώνετο, συμφώνως πρὸς παραδείγματα πολιταρχῶν ἄλλων πόλεων, ἄλλως, ὡς «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου τῶν Δερρίῳ πολιταρχῶν».. Ἡ ἐπιχειρηματολογία εἶναι ἀξιοπρόσεκτος. Ἐν τούτοις δυσκολεύομαι νὰ πιστέωσω ὅτι ὁ Στέφανος Βυζάντιος, ὅστις τὰς πληροφορίες του συνήθως ἀρύεται μετὰ προσοχῆς ἀπὸ τὰς πηγάς, ἐδῶ θὰ παρενόησε τὸν Στράβωνα καὶ θὰ ἐσημείωνεν ἄλλα ἂντ' ἄλλων. Δυστυχῶς τὸ ἑβδομον βιβλίον τοῦ Στράβωνος δὲν ἐσώθη πλήρως, εἰμὴ μόνον περιλήψεις καὶ ἀποσπάσματα, καὶ δι' αὐτὸ ὅτι ἔχομεν σήμερον περὶ τῶν βορειομακεδονικῶν πολιταρχῶν δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸ ἀρχικὸν κείμενον καὶ δὲν ἠμποροῦμεν ἀσφαλῶς νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐγένετο λόγος εἰς αὐτὸν μόνον περὶ τῆς περιοχῆς ἢ τῆς φυλῆς τῶν Δερρίῳ. Ἐπίσης ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς «ἐν Δερρίῳ» ἀντὶ «Δερρίῳ πολιταρχῶν» ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐτέθη μᾶλλον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὁμοσληπτοῦ καὶ κακοῦχου φράσεως «τῶν περὶ Βάρβαρον Φιλίππου Δερρίῳ πολιταρχῶν» παρὰ πρὸς δήλωσιν τῆς χώρας Δερρίῳ.

Φυσικὰ ἡ ἔρμηνεία αὕτη τοῦ ὀνόματος τῆς Δερρίῳ δὲν αἶρει ποσῶς τὴν ὑπαρξίν τοῦ δερριοπικοῦ κοινοῦ, διότι, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἐνδείξεις περὶ αὐτοῦ, ἀρκεῖ τὸ ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν ὁμοσπονδιῶν ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένος εἰς τὴν Ἄνω Μακεδονίαν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Δερρίοπος ἀπετέλει κοινόν, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι βορειομακεδονικαὶ περιοχαί.

4. Τὸ κοινὸν τῶν Ἑλιμιωτῶν ἦτο ὁργάνωσις παρομοία πρὸς τὴν τῶν Ὀρεστών. Ἐκ τῶν δύο μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν τῆς Αἰανῆς ἡ σ. συνάγει δύο τιὰ περὶ αὐτοῦ: α) ὅτι τὸ κέντρον τοῦ κοινοῦ κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα ἦτο ἡ Αἰανὴ καὶ β) πόλις ὁμώνυμος μὲ τὴν περιοχὴν Ἑλιμία δὲν ὑπῆρχε. Πόλεις τοῦ κοινοῦ ἐκτὸς τῆς Αἰανῆς ἀναγνωρίζει μίαν παρὰ τὸ σημ. Σισάνι καὶ ἑτέραν παρὰ τὴν Κοζάνην, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐσώθησαν τὰ ἀρχικὰ γράμματα ΜΑΛΕΙ..... Ἀλλαι πόλεις καὶ κῶμαι αὐτόνομοι θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρχον εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, τὸ συνορευοῦν ἐν τῇ Περραιβίᾳ, καθὼς καὶ εἰς τὸ δυτικόν, τὸ ἐστραμμένον πρὸς τὴν Ὀρεστίδα. Τὸ ἔθνικόν ὅμως *Elimiotae*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς λατινικὴν ἐπιγραφὴν τῆς περραιβικῆς Δολίχης τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἐδήλου ὄχι τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ὅπως καὶ ἡ ἰδία ἄλλοτε ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὰ μέλη τοῦ ἐλιμιωτικοῦ κοινοῦ καὶ αὐτὸ τὸ κοινόν. Τὰς μαρτυρίας δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου καὶ τοῦ Τίτου Λιβίου περὶ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς πόλεως μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλιμείας δὲν θεωρεῖ ἐπαρκεῖς, πιστεύουσα ὅτι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἢ παρανοοῦν τὴν πηγὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντλοῦν τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς Ἑλιμείας, ἢ δίδουν ἄλλην σημασίαν εἰς τὸν ὄρον «Ἑλιμία» ἢ ἡμεῖς πιστεύομεν ἐσφαλμένως ὅτι ἀναφέρεται εἰς πόλιν, ἐνῶ πρόκειται περὶ τῆς χώρας. Καὶ ἐδῶ πρέπει τὸ ἴδιον νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι καὶ διὰ τὴν Δερρίοπον. Μίαν πόλιν μαρτυρουμένην εἰς τρεῖς πηγὰς εἶναι δύσκολον νὰ θεωρήσωμεν ἀνὺπαρκτον.

Ὅπωςδὴποτε ἡ σ. μᾶς δίδει βάσει τῶν δεδομένων, πῶς ἔχομεν σήμερον εἰς τὴν διάθεσίν μας, ἱκανοποιητικὴν εἰκόνα τοῦ θεσμοῦ τῶν ὁμοσπονδιακῶν κρατῶν τῆς Ἄνω Μακεδονίας. Ἄς ἐλπίσωμεν δὲ ὅτι νέα εὐρήματα, ὡς τῆς Αἰανῆς, θὰ ρίψουν περισσότερον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βορειομακεδονικῶν κοινῶν καὶ πολλὰ εἰσέτι σκοτεινὰ σημεῖα θὰ διαλευκανθοῦν.

Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ